REFIK ŠEĆIBOVIĆ

NOVI SVIJET OBRAZOVANJA I EDUKATIVNE MREŽE

Sažetak

Rad se bavi istraživanjem novog svijeta obrazovanja, usljed suočavanja sa pandemijom i njezinim posljedicama u postpandemijskom periodu. Sa tim u vezi, uvodi se pojam „fleksibilnih mreža" kao modela u novom svijetu obrazovanja, koji razvijamo od 2018. godine kao mogućnost povezivanja škole sa poslodavcima i lokalnom zajednicom u najbližem okruženju. Obrazovna destrukcija u tradicionalnom školskom sistemu zaustavila je razvoj obrazovnih institucija, povećala zatvorenost sistema, narušili odnose unutar obrazovanja, a uvođenjem fleksibilnih mreža za karijeru i uopće edukativnih mreža, obrazovanje može stvoriti mogućnost za jednakost u prijenosu znanja.

Ključne riječi: *Bosna i Hercegovina, mladi, obrazovanje, sistem, fleksibilne mreže za karijeru, Nuevo Mundo Educativo.*

REFIK ŠEĆIBOVIĆ

THE NEW WORLD OF EDUCATION AND EDUCATIONAL NETWORKS

Abstract

The paper deals with the research of the new world of education, due to facing the pandemic and its consequences in the post-pandemic period. In this regard, the concept of "flexible networks" is being introduced as a model in the new world of education, which we have been developing since 2018 as an opportunity to connect the school with employers and the local community in the closest environment. Educational destruction in the traditional school system has stopped the development of educational institutions, increased the closedness of the system, damaged relationships within education, and by introducing flexible career networks and educational networks in general, education can create an opportunity for equality in the transfer of knowledge.

Key words: *Bosnia and Herzegovina, youth, education, system, flexible career networks, Nuevo Mundo Educativo.*

NOVI SVIJET OBRAZOVANJA I EDUKATIVNE MREŽE

Uvod

Kada smo se suočili sa pandemijskim zatvaranjem škola, nismo očekivali da će iz pandemijskog zatvaranja proisteći velika pobuna teoretičara obrazovanja protiv staromodnog sistema učenja i školovanja.

Ali, prije samo nekoliko mjeseci objavljen je članak u časopisu *South Florida Journal of Development*, „*Prospectiva del nuevo mundo educativo*“*[1] koji potpisuje više autora, sa ciljem analize razvoja evolucijskog skoka u obrazovanju. Oni podsjećaju nas na djelo iz 2017. godine „*La education en su laberinto analisis y prosparestas para una salida*“*[2] autora Romero Pedro, Altisen Claudio, Romero Jose i Noro Jorge koji je, prosto, pripremljen za pandemijski, a naročito postpandemijski period.

Prvi ovogodišnji tekst, se bavi osmišljavanjem novog svijeta obrazovanja, tako što se prvo naša škola mora raspraviti sa prošlošću, koja je fokusirana na zatvorenost i sporost u prilagođavanju okruženju. Pandemija COVID-19 još više je podstakla, odnosno ubrzala razmatranje ideje o novom obrazovanju u svijetu. Posebno, pošto se ovom tematikom intenzivno nastavljaju baviti filozofi i sociolozi obrazovanja. Jedan od njih Jorge Eduardo Noro iz Argentine jedan od autora *novog svijeta obrazovanja*. Šta su osnovni stavovi ovih autora:

---

[1] Marcel Oswaldo Méndez-Mantuano, Amanda Yolanda Lozada Valdez, Jorge Christian Plaza Quizhpi, Danny Rafael Plúas Rogel, Karla Vanessa Ochoa Ladines i dr (2021): ***Prospectiva del nuevo mundo educativo,*** Vol. 2 No. 5 (2021): South Florida Journal of Development, Miami, V. 2, N. 5, oct./Dec. 2021 / Articles https://ojs.southfloridapublishing.com/ojs/index.php/jdev/article/view/815

[2] Radi se o knjizi „***La education en su laberinto analisis y prosparestas para una salida***“ https://www.buscalibre.com.co/libro-la-educacion-en-su-laberinto-analisis-y-propuestas-para-una-salida-incluye-juego-de-cartas-educativas/9789508089625/p/48879090

Stari svijet obrazovanja	Novi svijet obrazovanja
Tradicionalne (statične) nastavne metode	Aktivne metodologije (dinamičke)
Učitelj je protagonista, direktna kontrola	Učenik je protagonista, koji stvara uključenost u učenje i osnažuje se.
Glavni cilj	Glavni cilj
Kontrola: poslušni učenici i poslušni odrasli	Osnažiti: učenike koji donose odluke i preuzimaju rizike.
Atmosfera u učionici je zastrašujuća.	Atmosfera u učionici vlada povjerenjem.
Kreiranje rasporeda	Dizajnirana iskustava učenja*[3]

Ovaj pristup samo pokušali da povežemo sa našim projektom Fleksibilnih mreža za karijeru, koji razvijamo od 2018. godine kao mogućnost povezivanja škole sa poslodavcima i lokalnom zajednicom u najbližem okruženju. Mi smo u tom projektu pošli od toga, što smo nekoliko bitnih premisa za razvoj društvenih sistema, kao što je obrazovanje, koje se razvija u okruženju koje je podložno društvenim i političkim krizama i zaostajanju (kakva je Bosna i Hercegovina, ali i regija Zapadnog Balkana) komparirali sa idejom modernizacije sistema obrazovanja. Osnovna ideja ove komparacije je uvođenje inovativnog pristupa za pravedan i moderan oblik prijenosa znanja u nepovoljnom političkom i ekonomskom okruženju.

U društvima koja zaostaju u razvoju obrazovanja, oduvijek su imala problem da zadrže veliki broj mladih u svojoj sredini i obično nisu uspijevali da povežu odnos između društva i tehnološkog razvoja i nauke, ali da uspostave bitne karakteristike u jačanju demokratije i kohezije u civilnom društvu. Naravno, i nisu zaustavili odliv mladih.

Autori ovog koncepta također dolaze iz prostora koji je izrazito emigracijski, zato je nama to jako interesantno za poređenje ovih ideja.

Za početak, kreatori novog svijeta obrazovanja i pozivaju se na filozofa Edgara Morina, koji govori o 7 bitnih znanja koja se moraaju uzeti u obzir u projektovanje obrazovanja za budućnost:

- Obrazovanje koje liječi sljepoću znanja; koji omogućava prepoznavanje pluraliteta ljudskog bića.
- Obrazovanje koje garantuje relevantno znanje; jer više ne možemo gledati na znanje kao na djeliće

[3] Izvor: Juan Fernandez: ***Un nuevo mundo educativo***, https://escueladeexperiencias.com/un-nuevo-mundo-educativo/

informacija koje učimo bez međusobnog povezivanja.

- Podučavanje ljudskog stanja; prepoznati individualnost svakog bića i istovremeno njihovu pripadnost ljudskom kolektivu koji nazivamo društvom.
- Učiti planetarni identitet; da prepoznaju svoje krizne procese i traže rješenja.
- Suočavanje s neizvjesnošću; tako da se možemo suočiti sa neočekivanim mogućnostima brzog odgovora.
- Poučavanje razumijevanja; vodi nas da radimo na temeljima obrazovanja za mir.
- Etika ljudske rase; uzdizati razvoj svijesti kao sopstveno i opšte dobro.*[4]

Zato smo u svojim istraživanjima pošli smo od toga da se odraz modernosti društva u obrazovanju ogleda u odnosu ovog sistema i okruženja. Obrazovanje ne može biti nepromijenjeno u dugom vremenskom periodu, jer potrebe za promjenama proizlaze iz globalnih naučnih i tehnoloških tokova, što se naročito vidjelo sada u doba pandemije. Obrazovanje u takvoj situaciji izloženo je novim izazovima u promjeni funkcioniranja u okviru uzajamnog odnosa političkih faktora, društvenih procesa, međunarodnih faktora i obrazovanja kao sistema odgovornog za napredak.

Ovo polazno stanovište je ključ za uspostavljanje „alternativnih perspektivnih alata“, koji će omogućiti uključivanje obrazovanja u društvenu akciju u potpuno novom okruženju.

Bosna i Hercegovina i novi svijet obrazovanja

Bosna i Hercegovina iz perioda agresije i ratne destrukcije (1992-1995) izlazi uređena mirovnim sporazumom u Dejtonu, koji ujedno postaje i njen ustav. Obrazovanje novim uređenjem gubi status na državnom nivou i dobija novu konstituciju na nižim nivoima (entitetski i kantonalni nivo vlasti), bez direktne koordinacije. Sve je to podijeljeno na više cjelina, koje su suštinski nespremne za stvaranje strateških dokumenata, a koji bitno utiču na razvoj i kvalitet obrazovanja.

Tako je stvorena disproporcija u planiranju, koja stvara ogroman problem u upravljanju obrazovanjem. Međutim, sam proces je pored toga, opterećen prvo političkom, a kasnije i obrazovnom destrukcijom u tradicionalnom školskom sistemu. To su osnovni segmenti koji su zaustavili razvoj obrazovnih institucija, stvorili povećanu zatvorenost sistema, političko-partijsko preuzimanje upravljanja, i narušavanje odnosa unutar obrazovanja, ali i nepovjerenje promijenjenom okruženju.

[4] https://www.euroinnova.pe/blog/la-educacion-del-futuro

Uz to u poslijeratnom periodu, zadržali se tragovi socijalističke organizacije obrazovanja, na koje je vještački priključen nedovršeni neoliberalni koncept kapitalističkog obrazovanja, pa se ova dva aktera najčešće sudaraju u obrazovanju kroz testiranje moći zainteresiranih strana da utječu na ciljeve obrazovnog procesa, a to su političko (nacionalističko) društvo i civilno društvo.

Jasno je da prvi faktor svoju poziciju zasniva na političko-upravljačkoj moći (koja je proizašla iz ratnih sukoba, podjela i birokratskog upravnog aparata), a drugi se na faktorima kao što su škole/univerziteti, akademije, vjerske zajednice, mediji i nevladin sektor, koji pokušavaju kroz okupljanje civilnog društva, da budu ravnoteža prvom faktoru.

Za ovih 27 godina od završetka sukoba u BiH političko društvo (na svim nivoima) je sa lahkoćom „prekrilo" i potisnulo civilno društvo u obrazovanju. Samim tim je civilnom društvu onemogućeno da kvalitetno utiče na inovativne procese. Ali je zato, proces upravljanja u obrazovanju opterećen je stalnim aferama, korupcijom, tajkunizacijom i kriminalom, koje je donio nasilni neoliberalni koncept usitnjenog institucionalnog razvoja. Neoliberalni koncept još više omogućava da stvori neravnoteža unutar Bosne i Hercegovine, nastala poslijeratnom konstitucijom. Zato je velika potreba za traženjem novih puteva, u kojima obrazovanje mora da stvori mogućnost za jednakost u prijenosu znanja.

Da li je moguć koncept *Novog svijeta obrazovanja* kod nas

Otkrivanjem ideje i koncepta *Nuevo Mundo Educativo*, vidjeli smo da je jedan od puteva da obrazovanje, kao dio civilnog društva, a potisnut od moćnog političkog faktora, unaprijedi svoj rad i položaj, upravo kroz nove oblike prijenosa znanja i mogućnostima za očuvanje ljudskih resursa u BiH.

Ideja *Nuevo Mundo Educativo* zasniva se na dva ključna stanovišta:

- Nove metodologije učenja (kao javnog alata) kod učenika i studenata;
- I redizajniranjem koncepta rada unutar i izvan učionica.

Koncept koji se zasniva na identificiranju „novih neznanja", a ne samo znanje, i na kome se povezuje strategija transformacije škole, omogućava nam da pristupimo obrazovanju kao složenom i heterogenom sistemu.

Nuevo Mundo Educativo (u daljem tekstu NME), kao novi koncept pokušava da preispita mnoge tradicionalne pristupe u obrazovanju i predloži nove modele: ovdje se posebno odnosi na stvaranju nove veze između kulture i novih tehnologija, koje je sada jako teško povezati unutar ovakve organizacije škole. S druge strane ističe se važnost (značaj) uređenja za

učenje, koje omogućava da učenici razumiju i koriste informacije u savremenom svijetu. Čitav koncept se i zasniva na novim oblicima učenja i podučavanja.

Tako da baš u ovo vrijeme pandemije NME predlaže da se fokusiramo na obrazovanje koje stalno „mutira" i dobija sledeće karakteristike:

- Univerzalnost,
- Višestranost
- Višestrukost
- Heterogenost,
- Polifunkcionalnost,
- Mobilnost,
- Propusnost,
- Samoodređenje,
- Samostalnost,
- Sposobnost opsluživanja aktera,
- Prilagodljivost subjektima koji uče,
- Valorizacija individualnih karakteristika,
- Omogućavanje slobodnog vremena.*[5]

Iz ovoga se vidi da se autori NME koriste novo tumačenje složenosti obrazovanju, zasnovano na naglim promjenama u okruženju. Oni nas tjeraju da analiziramo primjenu evaluacijskog skoka kod složenih sistema i to uz pomoć novih obrazovnih alata. Insistiraju na novom konceptu pedagogije, odnosno ukazuju na pojavu ideje o 4 pedagogije, koja otvara jedan novi pristup složenosti. Upravo zato argentinski filozof obrazovanja Jorge Noro i ističe da se radi evolucijskom skoku, a ne o klasičnoj reformi?

On u svom članku „*Nuevo Mundo Educativo la escuela que necesitamos – La educaccion del futuro*"*[6] navodi da je edukacijski skok promjena paradigme u obrazovanju. A to znači da evolucijski skok izaziva dezorijentaciju, zabrinutost, čak i određenu nelagodnost, jer se preskaču očekivani i uobičajeni modeli, da bi se otvorio prostor novoj paradigmi u obrazovnom sistemu.

[5] ***Nuevo Mundo Educativo...***

[6] Jorge (2021): ***Nuevo Mundo Educativo la escuela que necesitamos – La educaccion del futuro,*** file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/107_NUEVO_MUNDO_EDUCATIVO_LA_ESCUELA_NEC.pdf

NME nam omogućava da govorimo o školi koja je postavljena za nova vremena. Evolucijski skok u obrazovanju autori NME predlažu kao odgovor na sve veću složenost sistema. Noro ističe da je i ranije u obrazovanju bilo takvih skokova, kao što su:

1) Stvaranje srednjevekovnog univerziteta;
2) Konfiguracija i stvaranje školskog uređenja u zonu Modernosti;
3) Prisvajanje škole od strane modernih država i njena univerzalizacija u 18. i 19. vijeku.

Zato ovaj argentinski autor ističe da je potrebno misliti na potpuno drukčije obrazovanje koje se zasniva na novom obrazovnom uređenju u kome nove tehnologije mijenjaju prijenos znanja u prostoru i vremenu.

I to su sledeći elementi:

(01) Premjestit ćemo obrazovanje u javno i društveno okruženje;
(02) Predložit ćemo poliedarski format u mišljenju i produkciji znanja;
(03) Primjenit ćemo i zamislit ćemo strategije za optimizaciju učenja i života;
(04) Olakšava se mogućnost promjene mjesta i funkcija u svojoj radnoj historiji;
(05) Nametnut će se nova konfiguracija nastavnog rada;
(06) Obrazovanje spaja rad i napor, sa zabavom i uživanjem, sa novim oblikom etike;
(07) Škole i obrazovne centre definiramo kao nova mjesta za višenamjenski protok znanja i kulturne produkcije;
(08) Propozicije su odgovornost za novi profil primaoca obrazovanja;
(09) Sastavni elementi prošlosti su rastavljeni i rekonstruirani – prema novoj paradigmi;
(10) Novo definiranje političke i strateške funkcije obrazovanog sistema.*[7]

Dakle, ovih 10 elemenata na kojima počiva nova filozofija NME upravo traže organizaciju i postupke pokretanja organizacione promjene unutar tradicionalnih sistema.

[7] ***Ibid***. Str. 13 -14

Povezivanje Fleksibilnih mreža za karijeru sa NME

Nezavisno od projekcije evolucijskog skoka NME, u okviru BANU projektirali smo fleksibine mreže za karijeru, koje organizujemo kao iskorak obrazovanih institucija prema svom okruženju. Smatramo da je to novi model rada koji se zasniva na personalizovanom i grupnom učenju uz kvalitetnu primjenu novih tehnologija.

Ovaj model je zasnovan na građenju mreže oko obrazovanih institucija (škola/univerziteta), koja svoje elemente, koji se nalaze izvan škola uvlače u obrazovni proces putem državnih oblika rada unutar institucija. Fleksibilne mreže čine otvoreni pristup obrazovnih institucija prema okruženju, zasnovane su na složenosti okruženja, a cilj im je da mijenjaju zajednicu, kroz složene mogućnosti praćenja individualnog rada sa ciljem zadovoljavanja potreba i interesa stanovništa i to svih kategorija.

To je jedan od principa povezanosti sa NME, jer pristup razvoju 4 pedagogije (o čemu smo pisali ranije), koju ima ovaj evolucijski skok, omogućava potpunu implementaciju mrežnog razvoja, koju zagovaramo. Autori NME ovako vide, umjesto jedne 4 pedagogije:

> 1) Pedagogija komunikacije – koja dobija poseban karakter kroz mrežu, koji se zasniva na stvaranju logike primjene vještina, ali i uzajamnog komuniciranja, kako putem tehnologije, a tako putem različitih oblika vježbanja u okruženju.
>
> 2) Pedagogija zabave- upravo joj ovaj oblik pogoduje, jer otvaraju se mogućnosti koje mreže pružaju lokalnom okruženju, povezujući programe koje nude mnogi lokalni partneri – NVO, kulturne ustanove, pojedinci, privredne organizacije itd. Sve u svrhu šireg obrazovanja u lokalnoj zajednici, promocija, hobija, druženja, sporta ili pripreme za različite aktivnosti, planiranje, kompjuterske igrice, praktični savjeti itd.
>
> 3) Pedagogija dizajna- dobija novi motiv za rad sa okruženjem (odraslima itd) kroz stvaranje novih programa, primenu novih tehnologija, stvaranjem kurikuluma i novih organizacionih oblika u školama. Ovaj novi oblik pedagogije stvara neumitno novi profil dizajniranja kurikuluma.
>
> 4) Pedagogija istraživanja- uglavnom se zasniva na mrežnom partnerstvu, gdje će se razvijati istraživački programi (ne samo naučni), koji se odnose na lokalnu zajednicu.*[8]

[8] SJorge Noro (2021): ***Nuevo Mundo Educativo" la escuela que necesitamos – La educaccion del futuro,*** file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/107_NUEVO_MUNDO_EDUCATIVO_LA_ESCUELA_NEC.pdf

Svi ovi subjekti su u vezi sa različitim oblicima poučavanja, prijenosa znanja, interakcije, učenja, procesa evaluacije, akreditacije a povezuju ih komunikacija i zabava.

Mreže su zajednički fleksibilni oblici koji povezuju škole i okruženje, s tim da škola je ta koja je osnovni nosilac procesa. Ali nema fleksibilnosti, ni kvaliteta, ni primjenjivosti bez partnerstva. Ovi fleksibilni oblici pojačavaju odgovornost u učenju i evaluaciji i to sve na bazi internog partnerstva koje se odvija kroz 4 pedagogije.

Gdje su nastavnici u čitavom procesu? Oni imaju pristup objema stranama – kao dio školske organizacije, ali i kao slobodni akteri u okviru drugih organizacija ili unutar lokalne zajednice. Oni nisu samo nosioci programa (kurikuluma), već i partnerstva, primjenjivosti, razvijaju i pristup karijeri polaznika programa. Oni više nisu samo puki nosioci podučavanja, već moderatori čitavog procesa. Učešće u partnerstvu daje novi kvalitet radu nastavnika u novoj školi, to je ključni iskorak ka okruženju. Evolucijski procesi (odnos i skok) je podstaknut partnerskim kreiranjem kroz mrežu, sa dvosmjernom komunikacijom i sa centrom za upravljanje karijerom.

Zaključak

Škola naglo mijenja ulogu i nije samo edukativni stožer, već i savjetodavni vodič i tumač u obrazovanju, karijeri i kretanju pojedinca kroz svoje okruženje. Zato se mijenja i njena uloga u okruženju, ali i oblici komunikacije sa okruženje. Edukativne i karijerne mreže su model novih oblika djelovanja, kako na globalnom, ali još više na lokalnom nivou.
Tu je model fleksibilnih mreža za karijeru, prilično pogodan da sa lahkoćom svi mogu da prihvate inovativne oblike pedagogije (recimo kao pedagogiju zabave), jer njihovo djelovanje u prostoru daje veće mogućnosti od klasičnih oblika obrazovanja mladih i odraslih. Obrazovanje u lokalnoj zajednici kroz nove oblike postaje sastavni dio života, koji je sada zahvaljujući tehnologiji mnogo dostupniji svima (kao što je to kad je u pitanju biblioteke, plesni klubovi, itd.).

S druge strane, primjenom modernih tehnologija, pedagogija dizajna, kroz različite oblike učenja, omogućava da personalno učenje dobije takve oblike da potpuno može da zamijeni oblike dokolice i dosade kojima su danas mladi prilično izloženi. A nastavnicima omogućava da u svojim lokalnim sredinama postave novi cilj ispunjavanja svojih zadataka na način, na koji do tada, niko nije očekivao kroz aktivno moderiranje novih oblika prijenosa znanja. Danas sa hibridnom nastavom u doba pandemije, a i u postpandemijskom periodu, ovaj proces smo otvorili, jer fleksibilne mreže za karijeru, i uopšte sve edukativne mreže to mogu podići na zavidan nivo.

reference

1. BOLISANI ETTORE, JUAN GABRIEL CEGARRA NAVARRO & ALEXEIS GARCIA-PEREZ (2021) : ***Managing counter-knowledge in the context of a pandemic: challenges for scientific institutions and policymakers***, Knowledge Management Research & Practice, 19:4, 517-524, DOI: 10.1080/14778238.2021.1911606 To link to this article: https://doi.org/10.1080/14778238.2021.1911606

2. DONNAY JEAN, ***Evelyne Charlier Apprendre par l'analyse de pratiques: Initiation au compagnonnage réflexif***. (Nouvelle édition revue et augmentée) Presses universitaires de Namur, 2008 - Education - 186 pages,

3. ***La education en su laberinto analisis y prosparestas para una salida***, https://www.buscalibre.com.co/libro-la-educacion-en-su-laberinto-analisis-y-propuestas-para-una-salida-incluye-juego-de-cartas-educativas/9789508089625/p/48879090

4. FRIEDMAN JEFFREY (2019). ***Populists as Technocrats*** , Critical Review: *A Journal of Politics and Society* 31 (3-4) 315 -376 (2019) file:///C:/Users/Dell/Downloads/Populists_as_Technocrats%20(1).pdf ;

5. FRIEDMAN JEFFREY (2022) ***Introduction: Intolerance, Power and Epistemology***, Critical Review, 34:1, 1-15, DOI: 10.1080/08913811.2022.2049500 To link to this article: https://www.tandfonline.com/doi pdf/10.1080/08913811.2022.2049500?needAccess=true

6. FRIEDMAN JEFFREY (2021) ***Political Epistemology, Technocracy and Political Anthropology: Reply to a Symposium on Power Without Knowledge,*** Pages 242-367 | Published online: 13 May 2021 Critical Review A Journal of Politics and Society Volume 32, 2020 - Issue 1-3 https://doi.org/10.1080/08913811.2020.1891708; https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/08913811.2020.1891708?journalCode=rcri20

7. JORGE NORO (2021): ***Nuevo Mundo Educativo" la escuela que necesitamos – La educaccion del futuro,*** file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/107_NUEVO_MUNDO_EDUCATIVO_LA_ESCUELA_NEC.pdf

8. MARCEL OSWALDO MÉNDEZ-MANTUANO, AMANDA YOLANDA LOZADA VALDEZ, JORGE CHRISTIANPLAZA QUIZHPI, JUAN BAUTISTA AGUIRRE DAULE , CARLOS ALBERTO ALMEIDA ALVARADO, JENNIFER LISENYA MANTUANO, DANNY RAFAEL PLÚAS ROGEL, KARLA VANESSA OCHOA LADINEs (2021): ***Prospectiva del nuevo mundo educativo Prospective of the new educational world***, Vol. 2 No. 4(2021): *South Florida Journal of Development*, Miami, p.6347-6358,v. 2, n. 4, oct./dec. 2021ISSN 2675-5459 https://ojs.southfloridapublishing.com/ojs/index.php/jdev/article/view/815/718

9. LARSSON OSCAR L. (2020) ***Technocracy, Governmentality and PostStructuralism***, Critical Review, 32:1-3, 103-123, DOI: 10.1080/08913811.2020.1842004 https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/08913811.2020.1842004

10. LEIHY P. AND SALAZAR J. M. (2022): ***Academic careerism***, Research Handbook on Academic Careers and Managing Academics, Edited by C. S. Sarrico, M. J. Rosa, T. Carvalho, Elgar online, file:///C:/Users/Dell/Downloads/Sarricofirstproof.pdf

11. MORIN, EDGAR (1999): ***Seven complex lessons in education for the future UNESCO***, https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000117740

12. JUAN FERNANDEZ: Un nuevo mundo educativo, https://escueladeexperiencias.com/un-nuevo-mundo-educativo/

13. https://www.euroinnova.pe/blog/la-educacion-del-futuro

14. RANCIÈRE JACQUES (1991) ***The Ignorant Schoolmaster***, ***Five Lessons in Intellectual Emancipation***, Stanford University Press, Stanford, California http://abahlali.org/files/Ranciere.pdf

15. SZKUDLAREK TOMASZ & ZAMOJSKI PIOTR, ***Education and Ignorance: Between the Noun of Knowledge and the Verb of Thinking***, *Studies in Philosophy and Education* 39 (6):577-590 (2020) https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s11217-020-09718-9.pdf

16. WALLER RICHARD, STEVEN HODGE, JOHN HOLFORD, MARCELLA MILANA & SUE WEBB (2017) ***Political populism and adult education***, *International Journal of Lifelong Education*, 36:4, 383-386, DOI: 10.1080/02601370.2017.1343346; https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/02601370.2017.1343346

17. WALLER RICHARD, STEVEN HODGE, JOHN HOLFORD, MARCELLA MILANA & SUE WEBB (2020) ***Lifelong education, social inequality and the COVID-19 health pandemic***, *International Journal of Lifelong Education*, 39:3, 243-246, DOI: 10.1080/02601370.2020.1790267; https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/02601370.2020.1790267